

STIPTA ISTVÁN

A magyar jövedéki büntetőbíráskodás fórumrendszere 1867 és 1883 között*

A tanulmány a magyar jogtörténeti irodalomban feldolgozatlan tárgykört, a jövedéki szabályozás 19. századi történetét tekinti át. Nyomon követi az 1867 után önállóvá vált állam bevétel-növelő intézkedéseit, és azt a jogképző folyamatot, amelynek során a polgárokat terhelő adó és illetékkötelezettségeket a nemzeti kormány törvényben igyekezett rögzíteni. Természetesnek tekinthetjük, hogy ezzel egy időben megszülettek azon szabályok is, amelyek az állami érdek védelme érdekében a kötelezettségüket mulasztó állampolgárokat sújtották. A szerzői figyelem középpontjában az 1880-as évekre jelentős mértékűvé nőtt jövedéki büntetőszabályok alkalmazásának hazai fórumrendszere áll. A jövedéki kihágásokat kezdetben pénzügyi hatóságok bírálták el, majd olyan testületek („szakbíróóságok”) döntöttek, amelyekben a kormányzat delegáltjai foglaltak helyet. 1873-tól az általános hatáskörű bíróságok hoztak határozatot az adó- és illetékkötelezettségüket szándékosan megsértőkkel szemben. A vizsgált időszak törvényhozóinak nehezen menthető mulasztása volt, hogy elmaradt a jövedéki büntető és büntető-eljárásjog törvényi szintű összefoglalása.

A jövedéki kihágási jog szabályozásának magyarországi történetét vizsgálva érdekes párhuzamot fedezhetünk fel a közigazgatási bíráskodás és a jövedéki judikatúra intézményrendszerének kiépítése között. Az állami szervek jövedéki ügyekben történő visszaélései növelték azt az elégedetlenséget, amely végül a közigazgatási jogvédelem hazai kikényszerítéséhez is hozzájárult. Amíg azonban a jövedéki kihágások rendes bírói fórum elé kerültek, a közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozó ügyek elbírálására 1883-ban a magyar törvényhozás különálló szakbíróóságot hozott létre. A tanulmány hipotézise, hogy az Andrássy Gyula és Tisza Kálmán szemlélete által meghatározott dualista időszak jogalkotása a közérdeket, a kiegyezés védelmét és az állami működőképesség szempontjait az egyéni jogvédelem elé helyezte.

1. A jövedéki kihágás fogalma és anyagi jogi háttere

A régi pénzügyi jogunk a német Gefäll szóból eredő jövedék kifejezés alatt egyrészt az állami egyedárúsítási jogot, másrészt az állami regalékat értette. Az 1880-as években

---

* A tanulmány az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoportjának támogatásával készült.

bontakozó pénzügy-tudomány vitatta a regálék, mint állami jövedelmi források jövedéki jellegét. A szegényes szakmai viták nyomán azonban nem alakult ki konszenzus a fogalom tartalmáról, így nem csodálkozhatunk, hogy a tételes törvényhozás terén még nagyobb volt a terminológiai bizonytalanság a jövedékek jogi tartalma körül. A dualizmus-kori pénzügyi tárgyú törvényeinkben előfordulnak a posta- és távírda, a só, a dohány, a lottó, az italmérési, a lőpor, és a határvám-jövedék szavak, de a szesz és a cukoradó megjelölésére is gyakran alkalmazták a jövedék kifejezést. Ebből az elvi bizonytalanságból, dogmatikai megalapozatlanságból, törvényalkotói pontatlanságból, másrészt a közérdek védelmének egyre fokozódó igényéből adódott, hogy az állam jövedéki, adó-és illetéktermészetű jövedelmeinek megcsonkítása esetén a vonatkozó jogi normák a megkárosító cselekményt egyaránt jövedéki kihágásnak minősítették.¹

A jövedéki kihágás alatt a jogalkalmazói gyakorlat is egyre inkább olyan cselekményt vagy mulasztást értett, amely által az egyenes és a fogyasztási adókra, a jövedékekre és illetékekre vonatkozó jogi normák sérültek. A tárgykör szabályozásának hiányosságaira jellemzőnek tekinthetjük az 1896-ban megjelent pénzügytani szakkönyv alábbi megállapítását: „Magyar jövedéki büntető törvénykönyv nincsen. Az alkotmány helyreállítása óta törvényhozásunkat a kardinális kérdések oly sokasága foglalkoztatta, hogy mai napig sem ért rá a jövedéki büntető törvénykönyv megalkotására, holott a személyi szabadságot s a vagyont legközelebről érintő kérdések szabályozása minden jogállamban első követelmény. Valóban, a jövedéki büntető igazságszolgáltatás terén még alig gázoltunk ki a középkorból. Zsigmond király 1402. évi s ma is érvényben lévő dekrétumáról nem is szólva, még a mai napig is a jövedéki büntetőeljárás főjogforrásait az 1788. évben kelt általános harmincad-rendtartás és az 1842. évi harmincad-hivatali utasítás képezik. A boldog emlékü harmincad hivatalok, melyek a pénz dolgában megszorult királyainkat nemegyszer segítették ki, már negyvenhat év óta nem léteznek, de azért eljárási szabályaik még mindig kötelezőek ránk nézve.”²

A jövedéki büntetőjognak tehát – a vizsgált időszakban – sem alak, sem anyagi része nem volt átfogó, és magas szintű jogi normában rögzítve. A büntetés alapját a különböző közkötelezettséget megállapító egyedi törvények, a szaporodó pénzügyminiszteri rendeletek, és a hatályban tartott egykori osztrák szabályok képezték.³ A jogi inno-

¹ MARSCHALKÓ JÁNOS: *Jövedéki kihágás*. In: MÁRKUS DEZSŐ (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon*. IV. köt. Budapest, 1903. (a továbbiakban: *Jogi Lexikon* IV.) 490. p.; BIERNATEK EDE JENŐ: *A jövedékek tankönyve. Kérdések és feleletekben. A magyar kir. pénzügyőrség számára*. Budapest, 1886. 172 p.; BOROVSZKY KÁROLY: *A dohányjövedék Magyarországon. I–4*. Nemzetgazdasági Szemle. Új folyam. 1888. 12. 210–235. p.; 334–374. p.; 542–568. p.; 660–682. p.; FENYVESSY ADOLF: *Az italmérési jövedék*. Nemzetgazdasági Szemle. Új folyam. 1889. 13. 887–893. p.; HEGEDŰS FERENC: *Az italmérési jövedék reformjáról*. Nemzetgazdasági Szemle. Új folyam. 1891. 15. 444–449. p.

² ARDAI IGNÁCZ - EXNER KORNÉL: *Magyar jövedéki büntetőjog. A jövedéki kihágások és a jövedéki büntető eljárás kézikönyve*. Budapest, 1896. 7. p. „Ideje lenne már e téren a rendszeres törvényalkotásnak!” - írta Székely József a budapesti királyi ítélőtábla bírása 1878 márciusában kiadott, a „Büntető eljárás a jövedéki kihágások tárgyában” (Budapest, 1878. 44 p.) című tanulmányának előszavában.

³ A közös történelmi múltból örökölt, és 1883-ban még hatályban lévő szabályok a következők voltak: Allgemeine Dreissigstornung nebst den Dreissigsttariffen für sämtliche hungarische Erbländer (1788); Amtsunterricht für die Dreissigstämter im Königreiche Ungarn (1842); Sammlung der Nachträge und Erläuterungen zur allgemeinen Dreissigst-Ordnung vom Jahre 1788, von 1788-1844 (1846); Verordnung des k.k. Finanz Ministeriums von 26. Hornung 1851, wodurch die Ablassung von dem ordentlichen Strafverfahren wegen Gefälls-Uebertretungen gestattet wird (1851); Kompetenz der Gerichte zur Umwandlung der wegen Gefälls-Uebertretungen verhängten Geldstrafen in Arreststrafen, dann Grundsätze, welche hierbei zu beobachten sind (1855). Vö: SZÉKELY JÓZSEF: *Javaslat a jövedéki büntető eljárás egyöntetűsége és ideiglenes szabályozása tárgyában*. Budapest, 1883. 33–34. p.

váció a dualizmus időszakában mindössze arra terjedt ki, hogy a harmincad-hivatali utasítás még hatályban levő részeit a pénzügyminiszter magyarul is közzétette.⁴ A rendszerő szabályozás szükségessége azonban nyilvánvaló volt, hiszen a közvélemény joggal várta az új nemzeti kormánytól, hogy hozzáférhető, és korrekt szabályok váltsák fel az ellenszenves osztrák finánc-pátenseket. Az 1868. évi XXI. tc. 108. §-a ebben a szellemben utasította a pénzügy tárca vezetőjét és az igazságügyi minisztert, hogy 1869. december 31-ig a jövedéki kihágás eljárási szabályait összefoglaló törvényjavaslatot terjesszenek elő.

A törvényjavaslat azonban nem készült el. A halogatásnak a dualizmus konstrukciójában rejlő nagypolitikai magyarázata is volt, hiszen ebben a kérdésben nem volt teljesen szabad keze a hazai kormánynak. A kiegyezést magyar részről rögzítő 1867. évi XII. tc. 63. §-a az ipari termeléssel kapcsolatos adók szabályozását közös egyetértéssel intézendő ügynek tekintette. Eszerint a kölcsönös érdekekre tekintettel kellett megalkotni az ipari adók nemeire, arányára és kezelésére vonatkozó szabályokat, kizárva annak lehetőségét, hogy az egyik törvényhozás vagy felelős kormány a másik fél jövedelmének csonkításáról döntsön. A konkrét adók felsorolását a törvény külön megállapodásra bízta. A két állam által kötött vám- és kereskedelmi szerződések kiterjesztően értelmezték e rendelkezést, és ide sorolták az adókon kívül a só-, és dohányjövedéket is.⁵ Az 1883-as adókezelési törvény (ahogyan az indokolásból kiderül) tovább bővítette ezt a kört, és a jövedékekkel összefüggő valamennyi magyarországi szabály megalkotását közös egyetértéssel intézendő ügynek minősítette.⁶

A korabeli közvélemény egyre határozottabban követelte az áttekinthető jövedéki szabályok megalkotását. Ez a széles körű tudományos, szakmai, és társadalmi nyomás nem volt eredménytelen: ahogyan a közigazgatási bíráskodás létjogosultsága is egyre jobban elismertté vált, úgy formálódott kormányzati körökben is az a felismerés, hogy a jövedéki büntetőjog anyagi és eljárásjogi normáit a polgárok jogbiztonsága érdekében össze kell foglalni. Arra nem volt esély, hogy a kodifikáció törvényi szinten történjen, ezért az 1883. évi XLIV. tc. 110. §-a az igazságügy-miniszternek adott felhatalmazást, hogy a pénzügyi tárca vezetőjével közösen a jövedéki büntetőeljárást a „jelenleg gyakorlatban levő szabályok alapján a pénzügyi közigazgatás és az igazságszolgáltatás jelen körülményeihez alkalmazva, ideiglenesen” rendeleti úton szabályozza.⁷

A jövedéki kihágások elbírálásának hazai fórumrendszere (az intézmény jellegének dogmatikai tisztázatlansága ellenére) a joggyakorlatban lassan körvonalazódott. Az ügydöntő bíróság szervezeti alapjait és eljárásának alapvető szabályait éppen a pénzügyi közigazgatási bíróság létrehozatalának évében, a közadók kezeléséről szóló 1883. évi XLIV. törvény rögzítette. A törvény egy hevenyészett legális definíciót is adott: eszerint

⁴ 1893. évi 1033. sz. rendelet (R. T. 2231. p.)

⁵ POLNER ÖDÖN: *Közös egyetértéssel elintézendő ügyek*. In: MÁRKUS DEZSŐ (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon* V. köt. Budapest, 1904. 120. p.

⁶ „A jövedéki törvények a fennálló államszerződésck alapján a birodalmi tanácsban képviselt országok és tartományok kormányával történt előleges egyezkedésekhez képest, a birodalmi tanácsban képviselt országokban ugyanazon alapokon nyugszanak, mint nálunk.” Indokolás a közadók kezeléséről szóló törvényjavaslathoz. Az 1881. évi szeptember 24-rc hirdett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Irományok. VI. köt. Szapáry Gyula pénzügyminiszter 1882. február 7-i, 148. számú előterjesztése. Hiteles kiadás, Budapest, 1882. (a továbbiakban: Indokolás a közadók kezeléséről szóló törvényjavaslathoz.) 210–211. p.

⁷ Jogi Lexikon IV. 490. p. Jellemzőnek tarthatjuk, hogy Székely József 2. számú lábjegyzetben említett tanulmányát a pénzügyminiszter 1878. július 10-én, 1499/P.M. szám alatt kiadott rendelet hízagpótlónak minősítette. A miniszter engedélyezte, hogy a művet a minisztériumi osztályok, az alárendelt vámhivatalok, a pénzügyi biztosok és szakaszok hivatalos költségen megvásárolják.

jövedéki kihágásnak minősült minden olyan cselekmény vagy mulasztás, ami által az egyenes és fogyasztási adókra, a jövedékekre és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok „kijátszanak vagy áthágnak.” A meghatározás tételes jogi mintája az 1842. évi harmincad-hivatali utasítás 476. §-a volt.

A törvény tételesen felsorolta azokat az állami bevételeket, amelyekre vonatkozó szabályok megsértése jövedéki kihágásnak minősült. Ezek között kiemelt helyet foglaltak el az egyenes adók (földadó, házadó, kereseti adók, nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, egyletek adója, bányaadó, tőkekamat és járadékadó, nyereségyadó, szállítási adó, vadászati és fegyveradó, végül a hadmentességi díj), melyek az állami bevételek jelentős hányadát képezték, így behajtásukhoz az államnak különös érdeke fűződött. A büntetőjogi fenyegetettség 1883-tól vonatkozott továbbá a fogyasztási adók (szesz, sör, cukor, ásványolaj adó, bor és söradó, a cukor- és húsfogyasztási adó), az italmérési, a só, a dohány, a lópor, és posta-jövedékek, a fémmelzés, a határvámszabályok, végül a bélyeg és illetékkötelezettségek megszegőire.⁸

A nyolcvanas évek elején megjelent a jövedéki szabályok tudományos értelmezésére és felső szintű oktatására vonatkozó igény is. Székely József 1881-ben írt művében már a jövedéki kihágások büntető-jogtanáról értekezett, amelynek tárgya „a pénzügyi törvényekben és rendeletekben jövedéki kihágásoknak jelzett cselekmények és mulasztások, valamint az azokkal kapcsolatos, de enyhébb beszámítás alá eső szabályellenességek s úgynevezett kisebb kihágások elkövetői feletti büntetőhatalom és eljárás rendszeres előadása.”⁹

2. A jövedéki kihágások elbírálása 1867-ig

A jövedéki kihágások büntetőjoga hazánkban is az előre rögzített állambevételi rendszer része volt. Magyarországon 1848 előtt ismeretlen volt a közvetlen és közvetett adó fogalma, és az állami egyedáruság is szűk körre terjedt ki. A korabeli állam anyagi forrásait a kincstári uradalmak bevételei, a renden kívüliek általános adói, továbbá a határvám, a só, a lópor és a salétrom-illetékek képezték. A kötelezettség mértékét, a kivetés részleteit és a behajtás módját jelentős részben szokásjogi szabályok és központi kormányzati rendelkezések határozták meg. Ezek közül a vám és illetékszabályok megsértése tartozott csupán a jövedéki büntetőjog körébe.¹⁰

A vámjövedékekre kezdetben az 1774. szeptember 29-én kiadott vámtarifa és az ehhez kapcsolódó rendeletek vonatkoztak. Később valamennyi jövedéki kihágás nyomozásának rendjét és elbírálásának módját az 1788-i, és az ennek alapjául szolgált 1745. évi harmincad-rendtartás, továbbá a magyar harmincad-hivatalok számára 1842-ben kiadott utasítás (Amsunterricht für die Dreissigstämter im Königreiche Ungarn) szabályozta. A vizsgálat, valamint a szoros értelemben vett büntető eljárás ezen a területen is nélkülözötte a klasszikus igazságszolgáltatási elemeket, a represszióra irányuló állami ak-

⁸ ARDAI – EXNER 1896, 9. p.

⁹ SZÉKELY JÓZSEF: *A jövedéki kihágások büntető-jogtana. Ügyvédek, bírák és pénzügyi tisztviselők számára.* Budapest, 1881. 25. p.

¹⁰ SZÉKELY 1881, 1. p.; THALLÓCZY LAJOS: *A Kamara Haszna (Lucrum Camerae) története kapcsolatban a magyar adó és pénzügy fejlődésével.* Budapest, 1879. 21. p.

tivitas kizárólag közigazgatási jellegű volt. A vizsgálatot a bevétel növelésében érdekelt harmincad-hivatalok végezték, az ügydöntő határozatot a magyar királyi udvari kamara hozta. A döntés ellen benyújtott felfolyamodásokat és kegyelmi kérvényeket az uralkodóhoz kellett felterjeszteni. A jogerős határozatot az udvari kamara az érintett törvényhatósághoz továbbította, amely köteles volt az állami döntést tartalma szerint, pontosan és határidőre végrehajtani.¹¹

A szabadságharc bukása után Magyarországon is kötelezővé váltak az (egyenes és fogyasztási) adók, a jövedékek és illetékek megállapításáról, kivetéséről továbbá beszedéséről intézkedő osztrák nyílt parancsok, a császári és kormányzati rendeletek. Az állami bevételek köre jelentősen bővült; és ezzel együtt növekedett a jövedéki kihágások potenciális köre is. A büntetőjogilag védett állami bevételek közé alapvetően a határvám, a lópor, a só és salétrom-jövedékek, az egyenes adók (a föld, a ház, a kereset jövedelmei és a személyes kereseti adók) tartoztak. A büntetőjogilag védett bevételi források között ezeken túl a dohány egyedárúság, a sör, a hús, a bor, a szesz és cukoradó, a fémjelzési illetékek, a hirdetményi, hírlap, okirati, játékkártya- és naptár-bélyegilleték, a jogilleték, a posta és lottójövedék, és az út, híd, és révvámok szerepeltek. A neoabszolutizmus idején 1850-től hazánkra is kiterjesztették az általános adókötelezettséget, e sokat kárhozottat „gyűlöletes intézményt.”¹²

A jövedéki büntető eljárásra továbbra is az 1788. évi harmincad-rendtartás és az 1842. évi harmincad-hivatali utasítás vonatkozott, de a jövedéki szabályszegések kivizsgálása (az ügy súlyától függően) az ekkor alakított kerületi pénzügyigazgatóságokra, a pénzügyi felügyelőségekre, és a pénzügyőri biztosokra tartozott. Az ügydöntő hatáskört első fokon a kerületi pénzügyigazgatóság, jogorvoslati szinten az országos igazgatóságok, harmadfokon a pénzügyminisztérium gyakorolta.¹³

A jövedéki büntetőjog hazai egységesítésére 1856-ban komoly kísérlet történt. Az adófizetést elmulasztókkal szemben az örökös tartományokban már 1836. április 1-én hatályba léptetett jövedéki kihágási törvényt (Strafgesetz über Gefällsübertretungen) 1856-ban Bécsben egész terjedelmében *Büntető törvény a jövedéki kihágások tárgyában* címmel megjelentették, és véleményeztetésre megküldték a hazai pénzügyi hatóságoknak. Ez a norma-javaslat rendkívül részletes és rendszerezett formában, 489 §-ban rögzítette a kisebb súlyú pénzügyi kihágásokat és azok büntetéseit. Az elaborátum a politikai események miatt formailag nem lépett ugyan hatályba, de a dualizmus időszakában valamennyi jogösszefoglalásra vagy jogfejlesztésre irányuló tervezet alapja volt, és rendelkezéseit viszontláthatjuk a vonatkozó törvényeinkben is.

¹¹ MARISKA VILMOS: *A magyar pénzügyi törvényisme kézikönyve*. Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Budapest, 1882. 508-509. p.; SZÉKELY 1881, 2. p.

¹² HODOSSY IMRE: *Verwaltungs-Justiz*. Jogtudományi Közlöny IV. évf. 8. szám. Pest, 1869. február 21. 59-60. p.; SZITA JÁNOS: *A Habsburg-birodalom centralizációja és a magyar pénzügyek 1849-ig*. In: CSIZMADIA ANDOR (szerk.): *Jogtörténeti tanulmányok IV. köt.* Budapest, 1980. 311-312. p.

¹³ MARISKA 1882, 509. p.; SZÉKELY 1881, 3. p.

3. A jövedéki kihágások új szabályai 1867-1868-ban

A kiegyezés után az új kormány pénzügyi tekintetben is nehéz helyzetben volt. Az első évben a közvélemény határozott kívánsága ellenére sem törölte el a gyűlölt osztrák adóügyi rendszert, nem oldhatta fel a lakosságot a kivetett adók alól, nem szüntethette meg az önkényuram idején megindított végrehajtási eljárásokat. A képviselőház 1867. március 2-i és a Főrendi Ház március 4-i határozata felhatalmazta a kormányt, hogy a közvetett adókat, az illetékeket és az állami egyedárusítási jogot 1867 végéig fenntartsa, és az ebből eredő jogvitákra a korábbi jogszabályokat alkalmazza. A törvényhozás határozott hangon utasította a törvényhatóságokat, hogy a kivetett adók beszedésében tevékenyen működjenek közre, és segíedjenek az adók behajtásában is.¹⁴ A képviselőházi vitában Deák Ferenc azzal nyugtatta a háborgó ellenzéki képviselőket, hogy önálló államunk működéséhez a szükséges költségeket az új kormány csak hitel révén szerezhetné meg, ami további terheket róna az adózókra. Az előző bevételi rendszert legitimáló döntéssel kapcsolatban alkotmányos aggály sem merülhet fel, hiszen egy új országgyűlés bármikor törvényesítheti a korábban megállapított adókat, és az intézkedés (gondolta még ekkor Deák) csupán egy évre szól.¹⁵

Az osztrák adóbeszedési gyakorlat átmeneti jellegű törvényesítése után gesztusértékű intézkedés történt a korábbi pénzügyi visszaélések méltányos elbírálásáról. Az uralkodó 1867. március 22-én megjelent legfelsőbb elhatározásával az 1867. március 10-ig elkövetett jövedéki kihágásokért kiszabott, vagy ezekért kiszabandó büntetéseket elengedte. Lónyay Menyhért ennek megfelelően a folyamatban lévő jövedéki kihágások vizsgálatát 1867. március 26-i rendeletével felfüggesztette. Az ambiciózus miniszter megtiltotta, hogy a korábbi gyakorlat szerint jövedéki ítéletet hozzanak, és ígérte, hogy a jövedéki büntetőeljárást „más alapokon” rövidesen szabályozza.¹⁶ A pénzügyek irányítója „igen üdvös” rendeletében azt is kilátásba helyezte, hogy a jövedéki kihágások kivizsgálására és elbírálására önálló, fele részben pénzügyi, fele részben az igazságügy-miniszter által kinevezett bíróságok alakulnak.¹⁷

Az 1867. március 29-i uralkodói rendelet értelmében a jövedéki kihágási eljárást szabályozó rendelkezések érvényben maradtak, de a vizsgálatokat ellátó pénzügyi igazgatóságok székhelyein jövedéki törvényszékeket állítottak fel. Ezek száma Magyarországon 26, Erdélyben 6 volt. Az új fórumok székhelyei megegyeztek a *pénzügyi felügyelőségek* központjaival. A törvényszék három ügydöntő hivatalnokból és egy jegyzőből állt. Az intézkedés fontos lépés volt a jogvédelem terén, hiszen (ha átmeneti, és rendeleti szintű intézkedéssel is), megszüntette azt a gyakorlatot, miszerint az anyagi közkötelezettséggel összefüggő jogvitában az állami hatóságok egyidejűleg közvetlenül érdekelt ügyfelek és bírák voltak.

¹⁴ Az 1865. december 10-dikére hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Irományok (a továbbiakban: KI-1865.) II. köt. Pest, 1867. XCVI. ülés jegyzőkönyve. 653. pont. 73. szám. 106. p.; Az 1865. dec. 10-re hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Főrendiház. Napló. Szerk.: Greguss Ágost. (a továbbiakban: FN-1865.) I. köt. Pest, 1869. 173–174. p.

¹⁵ GREGUSS ÁGOST (szerk.): Az 1865. december 10-dikére hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Napló. (a továbbiakban: KN-1865.) Pest, 1867. III. köt. 201–203. p.

¹⁶ Magyarországi törvények és rendeletek tára. Első folyam. 1867. 20. szám.; MARISKA 1882, 509. p.

¹⁷ „Ez által az osztrák pénzügyi hatóságoknál uralkodott büntetési mánia a jövőre nézve meg lett szüntetve, a leletezés köpenyébe burkoló haszonleltő feladatok kellő határok közé szorítva.” SCHNIERER GYULA: *A pénzügyi hatóságok bíráskodási joga*. Jogtudományi Közlöny 1867/32, 182. p.

A szabályozás (rövidesen nyilvánvalóvá lett) hiányossága az eljáró fórum korlátozott függetlensége volt, hiszen a jövedéki törvényszék elnöke a pénzügyi igazgató vagy helyettese, egyik ülnöke a pénzügy, másik az igazságügy-miniszter megbízottja volt. A bíróság lényegében azt vizsgálta, hogy „van-e a fennforgó kihágási ügyben az államkincstár megrövidítését célzó rossz szándék.” Döntése ellen mind az államkincstár, mind a panaszos a fővárosban felállított *jövedéki feltörvényszéktől* kérhetett jogorvoslatot. A fellebbezési fórum elnökét a polgári bírák közül a pénzügyi és igazságügyi miniszterek választották, négy tagját paritásos alapon szintén e két tárca delegálta. A kiszabott büntetések elengedésére - kegyelmi eljárás keretében - a *pénzügyminiszter* kapott felhatalmazást. A jövedéki feltörvényszék Budán, a pénzügyminisztérium akkori épületében működött.

Az 1867. évi XII. tc.-ben rögzített alapelvek szerint az 1867. évi XVI. tc. szabályozta a dualista államközösség országai közötti vám és kereskedelmi szövetség jogi alaptételeit. Ezt követően már 1868-ban sorra születtek azok a pénzügyi anyagi jogot rögzítő magyar törvények, amelyek adó-és illeték-nemenként határozták meg az állammal szembeni kötelezettségek mértékét. Ezek között is kiemelkedő fontosságúak voltak a cukor és égetett szeszes italok kivitelekor visszatérítendő fogyasztási adóról (II.), a sójövédékről (XI.), a dohányjövédékről (XIV.), a lottójövédékről (XV.), a szeszdóról (XVI.), a bor és húsfogyasztási adóról (XVII.), a fémjelzésről (XVIII.), a söradóról (XIX.), a cukoradóról (XX.), a házadóról (XXI-XXII), a bélyegilletékekről (XXIII), a személyes kereseti adóról (XXIV), a földadóról (XXV) és a jövedelemadóról (XXVI) rendelkező törvények.¹⁸

A törvények természetesen csupán az általános rendelkezéseket tartalmazták, a jövedéki kihágások elbírálásához szükség volt további részletező szabályozásra. A pénzügyminiszter felhatalmazást kapott, hogy a közterhek egyes nemeit érintő meglévő szabályokat a törvényhozás további intézkedéséig (egyes esetekben magában a törvényben kijelölt határidőig) hatályban tarthassa. Lónyay Menyhért 1868. július 21-én kiadott utasítása szerint a különböző időszakokban kiadott, szétszórt pénzügyi szabályokat az 1868-i törvények értelme és a gyakorlati alkalmazhatóság követelménye szerint rendezve, átídomítva, tárgyaként külön füzetben kell közzétenni.¹⁹

4. Adóügyi reformok és a jövedéki „törvényszékek”

A „közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és a pénzügyi törvényszékek felállítása iránt” rendelkező 1868. évi XXI. tc. törvényi szintre emelte, egyben módosította a pénzügyekben felmerült panaszok intézésére vonatkozó fórumrendszert. Az egy évvel korábban kialakított jövedéki törvényszékeket „pénzügyi törvényszékek” névvel, ideiglenesen fenntartotta.²⁰ Az első szinten eljáró pénzügyi törvényszékek száma tizenhatra csökkent, székhelyeik (Pest, Pozsony, Sopron, Szatmár, Szeged, Temesvár, Kassa,

¹⁸ SZÉKELY 1881, 6. p.

¹⁹ SZÉKELY 1881, 5. p.

²⁰ Tisza Kálmán ellenzéki képviselő 1868. július 11-én a törvényjavaslat képviselőházi vitában javasolta, hogy a „kihágások megbüntetése a rendes törvényszékek útján történjék, és minden kivétel, úgy jlesen a pénzügyi törvényszékek eltöröltessenek.” KN-1865. Pest, 1868. IX. köt. 32. p.

Győr, Pécs, Debrecen, Arad, Buda, Besztercebánya, Beregszász, Kolozsvár, Zágráb) megegyeztek az éppen fungáló pénzügyi igazgatóságok központjaival. Az új fórumok területi illetékessége arra a pénzügyi kerületre, tárgyi hatásköre pedig azon kerületben felfedezett kihágásokra terjedt ki, amelyben székhelyük volt.

Az első folyamodású „törvényszék” három bírónak nevezett ügydöntő alkalmazottból és egy jegyzőből állt. A testület elnöke a pénzügyi igazgató vagy helyettese volt, két ülnökét az igazságügyi miniszter nevezte ki. A jegyzőt és a kezelő személyzetet a pénzügyminiszter alkalmazta. Lónyay Menyhért pénzügyminiszter a személyi összetételt azal magyarázta, hogy az elnöknek pénzügyekben jártasnak kell lennie, de beismerte, hogy a törvényjavaslat megfogalmazásakor takarékosági szempontok is vezették. Azal érvelt, hogy a 16 pénzügyi törvényszéknél a fizetett elnökök alkalmazása jelentős összegbe kerülne az államnak, „holott a pénzügyi igazgatók vagy azok helyettesei, miután e bíróságok nem állandóan működnek, teljesíthetik e teendőket anélkül, hogy ezért külön fizetést húznának.” Mivel a másik két tagot az igazságügy-miniszter nevezte ki, a pénzügyi kormányzat vezetője a bíróság függetlenségét is biztosítva látta.²¹

Az első fokú ítélő fórumok hatásköre kiterjedt mindazon ügyekre, melyek tárgyát az egyenes adókra, jövedékekre, a fogyasztási adókra, vagy az illetékekre vonatkozó törvények megsértése képezte, amennyiben a szabályszegésre a vonatkozó törvény büntetőszankciót helyezett kilátásba. Ha a fél utólag teljesítette befizetési kötelezettségét, enyhítő körülmények mellett a pénzügyi igazgatóságtól kérhette a vizsgálat megszüntetését.²² Az igazgatóság mérlegelési jogkörben eleget tehetett a kérelemnek, ha elutasította, az ügyet további tárgyalás végett a pénzügyi törvényszékhez kellett továbbítani. Az első folyamodású törvényszék először arról döntött, hogy a konkrét kihágási ügyben bizonyítható-e az államkincstár megrövidítését célzó szándék. Ennek hiányában nem szabott ki büntetést, de határozatban kötelezte a felet az egyszeres illeték 15 napon belüli befizetésére. Ha ez nem történt meg, a mellőzött büntetést is kiszabták és végrehajtották.

Az elsőfokú törvényszékek határozata ellen az államkincstár és a panaszos fél birtonkon belül, az ítélet kézbesítésétől számított 15 nap alatt „felfolyamodási jogorvoslattal” élhetett. A másodfokú felülvizsgálatot ellátó pénzügyi feltörvényszék öt bírói tagból állt, akiket az igazságügy-miniszter előterjesztésére az uralkodó nevezett ki. A bíróságot az igazságügy-miniszter „rendezte”, ezzel is hangsúlyozva a fórum igazságszolgáltatási karakterét. A pénzügyi feltörvényszék ítélete jogerős, és a kézbesítéstől számított harminc nap alatt végrehajtható volt. A törvény 106. §-a szerint a kiszabott, és a feltörvényszék által is jóváhagyott bírságok elengedése vagy csökkentése rendkívüli esetekben kérelmezhető volt az uralkodónál. A kérelemnek az ítélet végrehajtására nem volt halasztó hatálya. A törvény átmenetileg fenntartotta a jövedéki kihágások elbírálásának korábbi anyagi és eljárásjogi szabályait, és a végleges szabályozást egy későbbi törvény tárgyává tette.²³

A törvény 108. §-a is jelezte, hogy a korabeli törvényhozás különös fontosságot tulajdonított a jövedéki büntető eljárásnak. Eszerint „A pénz-és igazságügyminiszterek felhatalmaztatnak, a jövedéki bíróságok eljárási szabályait 1869-ik évi december 31-ig

²¹ FN-1865. Pest, 1869. I. köt. A főrendiház 1868. július 24-i CIII. országos ülése. 419. p.

²² A megszüntetésre még ekkor is az 1851. február 26-i „Ablassung von dem ordentlichen Strafverfahren wegen Gefällstübertretungen” megnevezésű pénzügyminiszteri rendeletben előírt feltétele vonatkoztak. Vö: SZÉKELY 1881, 6. p.

²³ KI-1865. Pest, 1867. V. köt. 197. p.; MODER TIBOR: *Az 1883:XLIII. tc. a pénzügyi közigazgatási bíróságról*. Budapest, 1883. 21. p.; MARISKA 1882, 510. p.

a pénzügyi bíróságoknál is fenn tartani, eljárásuk végleges szabályozása céljából törvényjavaslatot fogván időközben előterjeszteni.” Az ígélet nem teljesült, bár 1873-ban Madarassy Pál akkori miniszteri tanácsos, a pénzügyi közigazgatási bíróság későbbi elnöke magas szakmai színvonalú javaslatot készített „Büntető törvénykönyv a pénzügyi kihágások tárgyában” címmel. A javaslat különös figyelmet fordított a vizsgálat alá vont egyének érdekeire, a képviselet jogára és a jogorvoslati lehetőség szélesítésére. A pénzügyi közigazgatási bíróság bíróvá választott szakértője, Székely József 1883-ban eljárásjogi tervezetet készített.²⁴

A pénzügyi törvényszékek hatáskörére és eljárási rendjére vonatkozó korábbi szabályok hatályát az 1870. évi VII. tc. 1870. december 31-ig meghosszabbította.²⁵ Lónyay Menyhért pénzügyminiszter a költségvetési vitában Tisza László képviselő kérdésére a döntést azzal magyarázta, hogy ugyan elkészítette az új törvény részletes tervezetét, de közben napirendre került a bírósági reform, amelyhez illeszteni kell a pénzügyi bíróság szervezetét és hatáskörét körvonalazó normákat. A miniszter ugyanis készülő törvényjavaslatában nem külön jövedéki bíróságok, hanem a rendes bíróságok elé szánta a jövedéki kihágások fölötti ítélkezést.²⁶ Az 1870. évi LIV. tc. a provizóriumot 1871 végéig meghosszabbította.

Az érdemi közigazgatási jogvédelem felé mutatott az a törvényi rendelkezés, amely lehetővé tette az adó és illetékügyben elrendelt végrehajtás elleni panaszt.²⁷ A korabeli ellenzék másképpen értékelte a kormány intézkedéseit. 1869. május 24-én Várady Gábor azt találta mondani, hogy a kormány célszerű reformok helyett olyan pénzügyi javaslatokat terjesztett elő, melyek az osztrák uralom pátenseire emlékeztetnek. „Az adó-behajtásra és kezelésre vonatkozó utasítások az abszolút hatalom alkotta szabványoktól, kevés kivétellel, csak annyiban különböznek, hogy utóbbiak jól vannak írva németül, az előbbiek rosszul vannak fordítva magyarul.” Nem találta helyesnek a kihágásokat elbíráló fórum szervezetét sem. „Az adótörvények által közigazgatási bíróságok alkottattak, pénzügyi bírói hatóságok szerveztettek, mind megannyi akadályos alkotmányos, szabadelvű irányban leendő fejlődésünknek, és mind megannyi magva egy bürokratikus központositásnak.”²⁸ Ez volt az első alkalom, amikor a közigazgatási bíráskodás kifejezés a dualizmus-kori magyar törvényhozásban elhangzott. Jellemző a korabeli viszonyainkra, hogy egy ellenzéki képviselő pejoratív értelemben használta, és a hatalmi központositás eszközének vélte az egyéni jogvédelem Európában egyre népszerűbb intézményét, a közigazgatási bíráskodást.

²⁴ SZÉKELY 1883. A szerző előző évben jelentette meg német nyelvű, tárgybeli tanulmányát. SZÉKELY, JOSEF: *Das Gefälls-Strafverfahren in den beiden Hälften der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Budapest, 1882. 31 p.

²⁵ GREGUSS ÁGOST (szerk.): Az 1869-dik évi április 20-ra hirdetett Országgyűlés Nyomatványai Képviselőház. Irományok. Hiteles kiadás. (a továbbiakban: KI-1869.) Pest, 1870. IV. köt. 408. szám. 193. p.

²⁶ GREGUSS ÁGOST (szerk.): Az 1869-dik évi április 20-ra hirdetett Országgyűlés Nyomatványai Képviselőház. Napló. (a továbbiakban: KN-1869.) Pest, 1870. IV. köt. A képviselőház 80. országos ülése 1869. december 3. 18. p.

²⁷ A pénzügyi jogorvoslati rendről SUHAJDA JÁNOS: *Pénzügyi törvényszékek* c. cikksorozata. Jogtudományi Közlöny IV. évf. 7., (1869. febr. 14.), 8., (1869. febr. 21.), 10., (1869. márc. 7.), 12., (1869. márc. 21.), 14., (1869. ápr. 4.), 15., (1869. ápr. 11.), 16., (1869. ápr. 18.), 18., (1869. máj. 2.)-i számaiban.

²⁸ KN-1869. Pest, 1869. I. köt. 160. p.

5. Jövedéki kihágások első fokon a rendes bíróságok előtt

Az első folyamodású bíróságok rendezéséről szóló 1871. évi XXXI. tc. 18. §-a a pénzügyi törvényszékek hatáskörébe tartozó ügyeket a szervezendő királyi törvényszékek, tehát az általános hatáskörű bíróságok hatáskörébe utalta. Horvát Boldizsár 1870. január 20-án benyújtott törvényjavaslata szűkszavú indokolást tartalmazott: a törvényhatóságok bíraskodási jogának megszűnése után a különbíróságok rendszerének nincs indoka, másrészt a törvényszékek hatáskörének kibővítésével egyszerűsíteni lehet az ügyek elbírálását.²⁹

Bittó István az új igazságügy-miniszter azonban, a jövedéki ügyek sajátos természetére tekintettel nem tartotta célszerűnek azok megosztását valamennyi törvényszék között, ezért az idézett törvény módosítását indítványozta. Kérte a törvényhozástól, hogy minisztériuma a pénzügyi kihágási ügyeket az általa kijelölt törvényszékekre ruházhassa, és ezek illetékességét több törvényszék területére kiterjeszthesse.³⁰ Az előterjesztés, amely „A pénzügyi bírói hatóságoknak egyes törvényszékekre ruházásáról és a pénzügyi főtörvényszék ideiglenes fenntartásáról” szöveget, az 1871. december 21-i képviselőházi ülésen nagy vitát váltott ki. A miniszter szerint a törvényjavaslat „tisztán egy szükségből eredt intézkedés, és nem is fogom azt fel úgy, hogy ez végleges rendelkezés volna; hanem csak átmeneti intézkedés addig, míg az 1868. évi XXI. tc. utasításához képest a pénzügyi szabályok codificálása lehetővé teendi emez ügyeknek valamennyi törvényszék illetőségéhez leendő utasítását.” A miniszteri koncepciónak volt már intézményi előzménye, hiszen a bányabíróságok is ezen az alapon szerveződtek; ott is rendes törvényszékek látták el a speciális ismereteket igénylő igazságszolgáltatási feladatokat.³¹

Az ellenzéki képviselők ezúttal azt kifogásolták, hogy a törvény különbíróságot létesít, megbontja az igazságszolgáltatás szervezeti egységét. Bírálták az előterjesztést azért is, mert fenntartotta a pénzügyi feltörvényszéket, amelynek pedig 1871-ben csupán 802 ügye volt. Chorin Ferenc képviselő szerint az itt eldöntött ügyek csupán harmada volt érdemi, miközben a királyi táblán egy referens több ügyet intézett. Csiki Sándor helytelenítette, hogy a javaslat az igazságügy-minisztert hatalmazza fel a pénzügyi hatáskört ellátó bíróságok kijelölésére. Az ellenzéki kritika fő tárgya természetesen az adórendszer egésze volt: Vidliczkay József a hatályos adókat és pénzügyi törvényeket „a Bach-rendszer sorvasztó maradványainak” nevezte.³² A miniszteri javaslatot a törvényhozás az 1871. évi LXVI. tc. meghozatalával törvényerőre emelte. A kormányzó párt egy vonatkozásban tett engedményt az ellenzéknek: a pénzügyi feltörvényszéket, mint külön bíróságot csak 1872 végéig kívánta fenntartani.³³

²⁹ KI-1869. Pest, 1870. III. köt. 279. p. Törvényjavaslat az első folyamodási bíróságok rendezéséről.

³⁰ NAGY IVÁN (szerk.): Az 1869-dik évi április 20-ra hirdettet Országgyűlés Képviselőházának Naplója. Hiteles kiadás. (a továbbiakban: KN-1869-NAGY.) Pest, 1872. XX. köt. 8. p.; MODER 1883, 21. p.; MARISKA 1882, 510. p.

³¹ KN-1869-NAGY. Pest, 1872. XX. köt. 10. p.

³² KN-1869-NAGY. Pest, 1872. XX. köt. 7. p.

³³ MARISKA 1882, 510. p.

6. További szervezeti reformok, a fellebbvitel átalakítása

1872-ben a képviselőházban valóban napirendre került a pénzügyi judikatúra kérdése.³⁴ A „pénzügyekre vonatkozó jogügyi szabályok további egy évre történő érvényben hagyásáról és a pénzügyi feltörvényszék megszüntetéséről” szóló törvényjavaslat kilátásba helyezte a jogorvoslat átalakítását. A feltörvényszék megszüntetése melletti egyik hivatalos indok az volt, hogy a testületnek kevés ügyirata volt. Az indokolás utalt arra is, hogy az első fokon eljáró fórum rendes bíróság, a döntést felülvizsgáló szerv pedig speciális, nem igazságszolgáltatási karakterű testület volt. A régi fellebbviteli fórum fenntartása ráadásul költséges volt, a kincstárat évi 26.835 forinttal terhelte. A törvényjavaslat szerint a pénzügyi főtörvényszék évi ügyszáma 1871-ben 861, 1872. október 31-ig pedig 486 ügydarab volt. Ezeket az ügyeket 59, az előterjesztés évében 47 tanácsülésben tárgyalták, ráadásul az alacsony ügyszámhoz (a tárgyaló testület létszámának törvényi kötöttsége miatt) nem lehetett a bírói és segédszemélyzet létszámát arányosítani. A pénzügyi főtörvényszék teendőinek (a marosvásárhelyi királyi tábla mellőzésével) a pesti királyi táblára telepítését az indokolta, hogy – mivel a pénzügyi peres ügyekben csak egyszerű jogorvoslatra volt lehetőség –, az igazságszolgáltatás egyöntetűségének megóvása érdekében ebben az ügyszakban országosan egy legfőbb bíróság döntsön.

A javaslat nyomán elfogadott 1872. évi XXXVIII. tc. megszüntette a pénzügyi feltörvényszéket, és hatáskörét 1873. január 1-től a pesti királyi ítéltáblára ruházta. A döntés a magyarországi és az erdélyi törvényszékekre egyaránt vonatkozott. Az általános hatáskörű bíróság a hozzá fellebbezett jövedéki ügyekben másodfokon és végérvényesen döntött.³⁵ Készen állt tehát a szervezeti minta a pénzügyi közigazgatási bíróság megalakításához.

Az alsó fokú pénzügyi törvényszékek rendszere az 1873. évi XXXIX. tc. nyomán szűnt meg. A törvény a jelzett vitás ügyek eldöntésére az illetékes *királyi törvényszékeket* ruházta fel. Ez volt az első jele annak, hogy a törvényhozás a bírói függetlenség biztosítékával rendelkező fórum elé utalt közigazgatási jellegű pénzügyi kérdéseket. A bíróság elé vihető ügyek köre azonban továbbra is szűk maradt; csupán a pénzügyi kötelezettség megsértése miatt kiszabott büntetések jogosságáról, esetleges elengedéséről lehetett jogvitát kezdeményezni.³⁶ A jövedéki ügyeket a királyi törvényszékek, mint pénzügyi bíróságok egy elnökből és két bíróból, a királyi ítéltábla pedig egy elnökből és négy bíróból álló tanácsban tárgyalta.

A pénzügyi bíráskodás terén előrelépést jelentett, hogy a fogyasztási adókkal kapcsolatos külön törvényben szabályozott ügyek, adómehtagadó kihágások is a rendes bíróság elé kerültek. A cukoradóról szóló 1878. évi XXIII. tc. 12. §-a, és a szeszadóról rendelkező 1878. évi XXIV. tc. 111. §-a rendes bíróság elé utalta a kihágási természetű állampolgári visszaéléseket. A korabeli törvényhozás viszont a vitás közigazgatási eljárási (ahogyan akkor nevezték: contentiosus) ügyeket továbbra sem kívánta a pénzügyminisztériumtól elvonni. Kormányzati körökben általános volt a vélemény, hogy a korlátlan bírósági jogorvoslat engedélyezése a magyar adófizetői morál alacsony színvona-

³⁴ NAGY IVÁN (szerk.): Az 1872. évi szeptember 1-jére hirdetett Országgyűlés Nyomatványai. Képviselőházi Napló. II. köt. Hiteles kiadás. Buda, 1872. (a továbbiakban: KN-1872. II. köt.) 1872. 57. országos ülés december 18. 329. p.

³⁵ MARISKA 1882, 510. p.

³⁶ MODER 1883, 21. p.

la miatt lehetetlené az államháztartást. Ez volt az alapvető oka annak, hogy a közigazgatási bíráskodás hatáskörébe tartozó ügyek (ellentétben a pénzügyi kihágásokkal) nem kerülhettek rendes bírói fórumok elé.

Lázár Ádám 1883. május 2-án, a pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló képviselőházi vitában vetette fel ismét a pénzügyi jogvitás ügyek fórumrendszerének kérdését. Azzal érvelt, hogy a jövedéki kihágások elbírálására választott megoldás helyes volt, hiszen az első fokon eljáró rendes bíróságok és a felülvizsgálati fórumként szolgáló budapesti királyi ítélőtábla gyorsan és szakszerűen működnek a „szétszórt és ösidősbeli rendszabályok és a pénzügyi közegek hosszadalmas és ingadozó eljárása” ellenére. Javasolta, hogy az általános közigazgatási bíráskodás bevezetéséig a pénzügyi jellegű vitás közigazgatási ügyeket is a királyi tábla bírálja el. A javaslat racionális volt abból a szempontból, hogy a Kuriába korábban beosztott tíz tagot 1884 elején visszarendelték a táblához, és így nem kellett volna létszámot emelni, vagy új fórumot létesíteni. „Annál inkább ajánlom ezt a kormány figyelmébe, mert ez által az ok nélküli hivatalteremtés egyfelől és másfelől azon bizonytalan esély kikerülhető lenne, hogy pár év múlva, midőn hosszas készülődések után bizonyára be fog hozatni az általános közigazgatási bíróság, akkor ezen most szervezendő pénzügyi bíróságot épen úgy megszüntessük, amint 10 évvel ezelőtt megszüntettük a pénzügyi feltörvényszéket. Ez kísérletekre kísérletek halmozása lenne és az államkincstárt ok nélkül igénybe venné.”³⁷

7. A jövedéki anyagi jog kodifikációjának nyomasztó hiánya

A „pénzügyekre vonatkozó jogügyi szabályok további egy évre történő érvényben hagyásáról és a pénzügyi feltörvényszék megszüntetéséről” szóló 1872-i törvényjavaslat (és az elfogadott 1872. évi XXXVIII. tc.) első részének indokolása azt tartalmazta, hogy a pénzügyi szabályok „egyrészt az államot, az egyes polgárok visszaélései és kihágásai ellen, másrészt a polgárok jogait, a pénzügyi közeg helytelen határozatait és intézkedéseit ellen védik.” Mindaddig, míg átfogó kodifikáció nem történik, a régi normák „az állam és az egyes polgárok érdekében fenntartandók.”

Pauler Tivadar az új igazságügy-miniszter a szabályok érvényességének meghosszabbítását külön hangsúllyal kérte a törvényhozástól. Az igazságügy képviselőjében elmondott első képviselőházi beszédében nyomatékkal kérte, hogy „a felek és a kormány érdekei biztosíttassanak, mert a hol semminemű szabályok nincsenek, a hol az önkény uralkodik: ott csakugyan sem a kormány, sem az egyesek jogai biztosítva nem lennének; kell tehát, hogy legyenek szabályok.” Tájékoztatta a képviselőket, hogy „a jövedéki áthágásokra vonatkozó büntető javaslat elkészült, de mindaddig még az igazságügy-minisztériummal koncentrálva, és kölcsönösen megállapítva nem lévén, azt a ház elé terjeszteni nem lehetett.” Figyelemre méltóak a tudós miniszter igazságszolgál-

³⁷ „Ha nincs szükség arra, hogy például a jövedéki kihágások ugyanazon egy kézbe összpontosíttassanak, a szakképzettségre és egyöntetűségre való tekintettel, akkor megvallom, nem tudom, hogy ezen újabb költségkísérletnek mi értelme van.”

P. SZATHMÁRY KÁROLY (szerk.): Az 1881. szeptember 24-re hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőház. Napló Hiteles kiadás. Budapest, 1883. (a továbbiakban: KN-1881.) XII. köt. 1881-i, 239. ülés. 330. p.

tatással összefüggő, jogforrástani tartalmú gondolatai is. „A bírói függetlenség abban áll, hogy a bíró minden külső befolyás nélkül a főnnálló szabályok szerint mondjon ítéletet. Ez itt is történhetik, sőt épen azáltal történik, hogy ezen szabályok a törvény által ismét megerősítetnek; mert így nem lehet mondani, hogy a bíró rendeletek szerint ítélt; ítélt, igaz, rendeletek szerint, de olyan rendeletek szerint, melyeket a törvény megerősített, melyek tehát a törvény erejével fel vannak ruházva.”³⁸

Az ellenzék ezúttal is sürgette a pénzügyi jog kodifikációját. Molnár György szerint „ezen szabályokat senki sem ismeri, nem ismerik az adózók, nem a pénzügyi közegek, nem ismerik azon bírók, akiknek kötelessége volna az előttük előforduló eseteket azon szabályok rendeletei szerint, s azoknak alapján megbírálni, és pedig megbírálni úgy, hogy azon bírók egytől ötszáz forintig menő bírságokat egytől négyszer annyira menő összeget ítélnék, amennyi megkárosítása az államnak szándékoltatott. Az összefoglalás nem készült el, a mostani javaslat is a halasztásra vonatkozik.”³⁹ A képviselő (a többség által végül leszavazott) határozati javaslatában indítványozta, hogy a miniszter 1873. évi július hó első napjáig nyújtson be olyan törvényjavaslatot, „melyben a pénzügyi igazgatásra vonatkozó úgy anyagi, mint alaki szabályok, könnyen érthető, oly világos szerkezetben állíttassanak össze, hogy azokat az egyszerű adózó polgár is felfoghassa.” Molnár György a korrekt jogi szabályozást tartotta megfelelő eszköznek az „adózásra kötelezettek visszaélései és kihágásai”, másrészt az adózásra kötelezettek védelmére a pénzügyi közegek jogtalan és helytelen határozatait, intézkedéseit és eljárásait ellen.⁴⁰

A pénzügyekre vonatkozó jogi szabályok érvényben hagyását tárgyaló 1873. évi XXXIX. tc. 1. §-a szerint az 1868. évi XXI. tc. 100. § első bekezdése által fenntartott szabályok az 1874. év végéig érvényben maradtak. Végül az 1874. évi XL. tc. véglegesítette az átmeneti állapotot; a törvény 1. §-a szerint a „törvényhozás további intézkedéséig” az 1868-i szabályozás maradt hatályban.

A jövedéki kihágásokkal kapcsolatos szabályok ellentmondásaira élesen világított rá Lázár Ádám 1883. január 10-én, a képviselőház 166. országos ülésén. A képviselők a kávé, a cukor- és söradóról szóló törvényjavaslatot tárgyalták, amelyet az ellenzékiek újabb, „zaklató jellegű” adójogi elképzelésnek minősítettek. A függetlenségi párti szónok indítványozta, hogy az 1874 óta függőben lévő eljárásrendet haladéktalanul törvényben szabályozzák.⁴¹ Szapáry Gyula pénzügyminiszter elismerte, hogy a jövedéki kihágásokra vonatkozó anyagi jogi normákat és az arra alapított eljárást tételesen rögzíteni kell. Tájékoztatta a képviselőket, hogy a jövedéki visszaélések elbírálását a büntetőeljárás részeként tekinti, és később együttes szabályozásra tesz javaslatot.⁴²

³⁸ KN-1872. II. köt. 356. p.

³⁹ KN-1872. II. köt. 352. p.

⁴⁰ KN-1872. II. köt. 353. p.

⁴¹ „A képviselőház utasítja a pénzügy- és igazságügyi ministert, hogy 1868. évi XXI. t.-cz. 108. §-a szerint fentartott és az 1874. évi XL. t.-cz. által a törvényhozás további intézkedéséig meghosszabbított jövedéki bíróságok eljárása végleges szabályozása céljából még ezen ülésszakban törvényjavaslatot terjesszen elő.” KN-1881. IX. köt. 46. p.

⁴² KN-1881. IX. köt. 46–47. p. A jövedéki kodifikáció a magyar dualista törvényhozás egyik komoly adóssága maradt. A jövedéki büntető eljárást még 1903-ban is az 1788. évi harmincad-rendtartás, az 1842. évi harmincad-hivatali utasítás és az 1883. évi XLIV. tc. 100–110. §-ai szabályozták. Hatályban voltak még az ezeket kiegészítő 1898. évi XVI. tc. 23. §, 1899. évi XVIII. tc. 62. §, az 1899. évi XIX. tc. 37. és 98. §§, az 1899. évi XX. tc. 38. §, az 1899. évi XXIII. tc. 11. §, az 1899. évi XXIV. tc. 11. § és az 1899. évi XXV. tc. 35. §-a. Horvátországra az 1886. évi XXIV. tc. 8. §-a, az 1886. évi XXIV. tc. 7. §-a, valamint az 1871. évi LXIV. tc. előírásai vonatkoztak. MARSCHALKÓ LAJOS: *Jövedéki kihágás*. Jogi Lexikon IV. 505. p.

8. A büntetőkódexek, az 1880-as életbeléptető szabályok és a jövedéki kihágás

A kihágási büntetőjog területén nem hozott érdemi változást a büntetőjogunk eredményes kodifikációja sem, hiszen a kódexek nem is említik a jövedéki kihágás kifejezést. A büntető törvények életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. tc. 9. §-a szerint viszont „Érintetlenül maradnak az egyenes adók, a jövedékek, a fogyasztási adók és az illetékek iránt fennálló törvények, és a törvény által fentartott szabályok megsértését tárgyaló büntető intézkedések, a mennyiben a magyar büntető-törvénykönyvek intézkedései azokat meg nem változtatták.”

A büntetőkódexek és életbeléptetési törvényük a hazai joggyakorlatban nehezen feloldható értelmezési és ítélkezési problémákat vetett fel.⁴³ A törvényi szabályok kollíziója először a kihágásokról szóló 1879. évi XL. tc. 22. §-ának a jövedéki bíraskodásban való alkalmazása során derült ki. Eszerint, ha az ítéletben csupán pénzbüntetést állapítanak meg, egyidejűleg meg kell határozni az elzárás tartamát, amely a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén ennek helyébe lép. Az átváltoztatásnál két forint alatti pénzbüntetés helyett tizenkét óránál hosszabb elzárást nem lehetett megállapítani. Két forinttól tíz forintig egy napi, azon felül pedig minden tíz forintig terjedő összeg helyett egy-egy napi elzárás helyezhető kilátásba. Ezzel szemben a közadók kezeléséről szóló 1876. évi XV. tc. 19. §-a értelmében a be nem hajtható pénzbírság helyett fogságbüntetést kellett alkalmazni úgy, hogy minden be nem hajtott öt forint után egy-egy napi fogságnak kellett esnie. A bíróságok (köztük a budapesti királyi ítélőtábla is) a jövedéki kihágások miatt ítéletben kirótt bírságok behajthatatlansága esetén a kihágási törvényt tekintették mérvadónak, és minden be nem hajtott tíz forint után, egy-egy napi fogságot szabtak ki.

A kormány álláspontja szerint a kihágási törvény rendelkezéseinek a jövedéki bíraskodásra való alkalmazása az adó- és jövedéki büntető törvények és szabályok „sikerét kérdésessé teszik,” az ország pénzügyeit jelentősen károsítják. A korrekció nem történetelt meg a végrehajtó hatalom által, hiszen a budapesti királyi ítélőtábla ítéleteiben sorra megerősítette a kihágási törvény kedvezőbb rendelkezéseit, és e bíróság másodfokon döntött, ítéletei jogerősek voltak. Sürgős szükség volt tehát a törvényi rendelkezések ellentmondásainak kiiktatására.

A büntetőjogi kodifikáció során figyelmen kívül hagyták azt a szempontot, hogy a jövedéki törvények egy része nagyobb jogi kötőerővel bírt, mint a hazai törvényeké. Így például a dohányjövedékekről szóló 1876. évi IV. tc. olyan norma volt, amelyre vonatkozó javaslatot a magyar és az osztrák pénzügyminiszter egyetértésével terjesztették a törvényhozás elé, és amely ráadásul a közös magyar-horvát törvényhozás útján jött létre. Így erre nem lehetett a magyar büntető-törvénykönyvek (1878. évi V. tc. és az 1879. évi XL. tc.) életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. tc. 9. §-nak rendelkezéseit érvényesnek tekinteni.⁴⁴ A kormányzat joggal tartott attól, hogy a bírói gyakorlat a kihágási törvény egyéb szakaszait is alkalmazza a jövedéki bíraskodásban, amiből az állami

⁴³ Ezekre utalt Lázár Ádám 1883. január 16-án, a képviselőház 166. országos ülésén. A képviselők a kávé, a cukor- és söradóról szóló törvényjavaslatot tárgyalták. KN-1881. XIX. köt. 45–46. p.

⁴⁴ „Érintetlenül maradnak az egyenes adók, a jövedékek, a fogyasztási adók és az illetékek iránt fennálló törvényeknek, és a törvény által fentartott szabályoknak megsértését tárgyaló büntető intézkedések, a mennyiben a magyar büntető-törvénykönyvek intézkedései azokat meg nem változtatták.” Vö: Indokolás a közadók kezeléséről szóló törvényjavaslathoz. 211. p.

bevételekre nézve nehezen kiszámítható károk keletkezhetnek volna. Ide tartozott az a rendelkezés, amely az elévülést hat hónapban rögzítette, kizárta a kihágás kísérletének büntetését, a külföldön elkövetett adócsonkítás és a bűnszegédek büntethetőségét.⁴⁵

A kihágási törvény magyar bírósági értelmezése további közjogi kérdést is felvetett. A horvát-magyar kiegyezés alapján a magyar korona országainak pénzügye egységes volt, és a magyar királyi pénzügyminiszter felelős kezelése alatt állt. A kialakuló bírói gyakorlat folytatása mellett viszont ugyanazon összegű bírságban marasztaltak a horvátországi törvényszékek által még egyszer olyan szigorú fogsággal bűnhődtek volna, mint azok, akik a magyarországi törvényszékek elé kerültek. Ezen eljárás még feltűnőbb volt akkor, amikor magyarországi lakosokat Horvátországban csempészetten tetten értek, és ellenük a bírság behajthatatlansága miatt még egyszer olyan szigorú fogságbüntetés alkalmaztak, mint az a magyarországi törvények értelmében lehetséges lett volna.

9. A közadók kezeléséről szóló 1883. évi XLIV. tc. és a jövedéki büntetőjog

A közadók kezeléséről szóló 1883. évi XLIV. tc. 100-109. §-ai „Az adótörvények és szabályok elleni kihágások büntetéséről” címmel fontos rendelkezéseket tartalmaztak a jövedéki büntetőjog szempontjából is. A törvényi szabályozás szubszidiárius jellegű volt, hiszen érvényben tartotta azokat a korábbi büntetőszabályokat, amelyek az egyenes adók, a jövedékek, a fogyasztási adók és az illetékek iránt fennálló törvények és a „törvények által fenntartott szabályok” megsértését szankcionálták. A szabályozás feloldotta azokat az ellentmondásokat, amelyeket a kevésbé sikerült 1878-i büntetőrendelkezések a jövedéki visszaélések büntetőjogi minősítése, és a büntetések kiszabása terén teremtettek.

Az adótörvények és szabályok elleni kihágások elbírálásának jogi alapnormái az egyes adónemekre alkotott törvények és szabályok maradtak. A kezelési törvény alapelveként rögzítette, hogy a kincstár megrövidítése, károsítása, az adóköteles személyek vagy adótárgyak eltitkolása, valamint valótlan nyilatkozatok esetén a kincstárat ért kár 1-8-szorosát kell bírságként kiszabni. Ha az elkövető az államot szándékosan károsította, magatartása bűncselekménnyek minősült, és bűnvádi eljárás útján kellett megfenyíteni. A tényállás felderítése a pénzügyi hatóságok hatáskörébe tartozott. A közigazgatási hatóságoknak a kárösszeg meghatározása után, már az elővizsgálat alatt, biztosítási végrehajtást kellett elrendelniük. A törvény indokolása szerint a jövedéki kihágási ügyek sokszor eredmény nélkül folytak le, mert a biztosítási intézkedések elmaradtak, vagy késtek. Ezért kellett pénzügyi hatóságokat kötelezni arra, hogy az állami követelés biztosításáról gondoskodjanak.

A 100. §-ban említett kihágásokat (ha az ügy egyenes adókra, vagy más közadóra vonatkozott) a királyi adófelügyelők, illetőleg a királyi pénzügyigazgatóságok vizsgálták ki. A vizsgálat által megállapított kihágásokat az 1871. évi LXVI. tc. 1. §-a alapján az erre felhatalmazott királyi törvényszékek bírálták el. Ezek hatásköre kiterjedt mindazon ügyekre, melyek tárgyát az egyenes és közvetett adókra, jövedékre, fogyasztási

⁴⁵ Az 1879. évi XL. tc. 12., 13., 21., 26., 29., 31. és 32. §-ai.

adókra és illetékekre vonatkozó törvények megsértése képezte, feltéve, hogy az anyagi kötelezettséget meghatározó külön törvény büntetést helyezett kilátásba (102. §).

A törvény a kisebb kihágások fogalmát használta azon szabályszegésekre, melyeknél a „kincstár megrövidítésére irányzott szándék” nem mutatható ki (101. §). Ilyen esetekben (adatok elhallgatása, a bevallás késedelmes leadása, az adóhivatali személyzet munkájának hátráltatása) 1-től 50 forintig terjedhető bírságot kellett kiszabni. A 101. §-ban említett kihágások büntetése a királyi adófelügyelők vagy a királyi pénzügyigazgatók hatáskörébe tartozott.

Az érdekelt fél mindkét eljárás esetén birtokon belül, 15 nap alatt jogorvoslati kérelmet adhatott be. A királyi adófelügyelő határozatát a közigazgatási bizottsághoz, a pénzügyigazgatóságát a pénzügyminiszterhez lehetett fellebbezni. A törvény 103. §-a szerint kihágás az elkövetésétől számított három év alatt évült el, és ugyanez volt a kiszabott büntetés elévülésének időtartama is. Az utóbbit azért határozták meg a kihágási törvényben meghatározott egy évnél hosszabbra, mert „a jövedéki bírságok beszedése céljából intézendő végrehajtások megindítása előtt, gyakran huzamosabb időt igénybe vevő puhatolásokat kell tenni az elmarasztaltnak vagyoni viszonyaira, nemkülönben arra nézve is, vajon a végrehajtás foganatosítása által nem jut-e végelszegényedésre - a kincstár érdekeinek veszélyeztetése nélkül - a jövedéki ügyekben ítéletileg kirótt büntetésekre nézve elfogadni nem lehet.”⁴⁶

Az eljárás alá vont személy (enyhítő körülmények igazolása mellett) kérhette a vizsgáló hatóságnál az eljárás megszüntetését. A hatóság mérlegelhetette a megszüntetést, ha nem látta indokoltnak; az ügyet további tárgyalás végett a pénzügyi bíraskodással felruházott törvényszékhez kellett áttennie. A pénzügyi bíraskodással felruházott első fokú törvényszéknek az adott ügyben arról kellett döntenie, hogy adott esetben kimutatható-e az államkincstár megrövidítését célzó szándék. Ha ez nem állapítható meg, a felet a büntetés alól fel kellett menteni.

A törvény széles körű jogorvoslati lehetőséget biztosított. A 107. § szerint a törvényszék határozata ellen mind az államkincstár, mind a panaszos fél felfolyamodási jogorvoslattal élhetett. A jogorvoslat halasztó hatályú volt, előterjesztésére az ítélet kézbesítésétől számított 15 napon belül volt lehetőség. A felfolyamodást a budapesti királyi táblához kellett benyújtani, amely másodfokon és véglegesen döntött. Az ítélet a kézbesítéstől számítandó 30 nap eltelte után végre kellett hajtani.

A végrehajtási eljárás során tekintetbe kellett venni a kötelezett anyagi viszonyait. A 108. § szerint, ha a kiszabott pénzbüntetést az elmarasztalttól nem lehet behajtani, vagy annak „behajtása csakis az elmarasztalt minden ingatlanai eladása által úgy lenne eszközölhető, hogy ennek folytán az elmarasztalt végelszegényedése és adózási képtelensége következne be,” elzárást lehetett alkalmazni. Jogerős ítélettel kiszabott pénzbüntetés elengedését vagy csökkentését a fél kérelmére a pénzügyminiszter javasolhatta az uralkodónak.

A törvény 110. §-a felhatalmazta az igazságügy-minisztert, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértésben a jövedéki büntető eljárást „a jelenleg gyakorlatban levő szabályok alapján a pénzügyi közigazgatás és az igazságszolgáltatás jelen körülményeihez alkalmazva, ideiglenesen rendeleti úton” szabályozza. Ez a rendelet nem készült el. Ennek káros gyakorlati következményeit egy korabeli szakkönyv az alábbiak szerint összegezte: „Tapasztalatból tudjuk, hogy a jövedéki büntetőjog kodifikálásának hiányát mily

⁴⁶ Indokolás a közadók kezeléséről szóló törvényjavaslathoz. 211. p.

sajnosan nélkülözik a bírák, ügyvédek, és különösen a pénzügyi közegek. Mai napság egész könyvtára van szükségünk ahhoz, hogy egy-egy bonyolódottabb jövedéki kihágásnál el tudjunk igazodni. Ily könyvtárral pedig nemcsak egyesek, de hivatalok is csak ritkán rendelkeznek; innen ered, hogy alig merül fel oly jövedéki kihágás, mely a tényleírás felvételétől az elmarasztalt elzáratásáig valóban szabályszerű módon tárgyalatnék.”⁴⁷

10. A pénzügyi közigazgatási bíróság és a jövedéki büntetőjog

A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883. évi XLIII. tc. világosan elhatárolta a vitás közigazgatási ügyek és a jövedéki kihágások elbírálásának rendjét és fórumrendszerét. A törvény 30. §-a szerint „Ezen törvény által nem érintetnek a közadók iránti törvények és szabályok ellen elkövetett kihágásokra nézve bírói hatósággal felruházott kir. törvényszékekről szóló 1871. évi LXVI. tc. 1. §-nak és az 1874. évi XL. tc. által érvényben tartott intézkedései.” A közigazgatási bíráskodás tehát a vitás közigazgatási ügyek törvényben meghatározott csoportjaira terjedt ki, míg a jövedéki kihágások elbírálása a rendes bíróságok hatáskörében maradt.⁴⁸

A pénzügyi közigazgatási bíróság döntései között számos jövedéki kihágással összefüggő elvi jellegű határozatot, és a későbbi ítélkezésre kiható egyedi döntést találunk. Ezek zöme a közigazgatási bíróság tevékenységének első két évében született, amikor az új bírói testület megteremtette a vitás közigazgatási ügyek elbírálásának elvi alapjait.⁴⁹

A közigazgatási bíráskodás és a jövedéki büntetőjogi judikatúra egyaránt a közösségi és az egyéni érdek közötti ésszerű kompromisszum igényével jött létre. A jogállamiság hívei, a közjogi ellenzék és a tudomány képviselői harcosan követelték mindkét intézmény nyugati modellek szerinti kiépítését. Közös volt a kormányzó pártok ragaszkodása a történelmi hagyományokhoz, az a szemlélet, amely a meglévő normákból indult ki, és annak lehető legnagyobb kíméletével szabályozott. Azonos volt a két intézmény sorsa abban a tekintetben is, hogy az állammal szembeni állampolgári köteleesség kikényszerítéséről, illetve az ezzel szembeni jogorvoslat biztosításáról volt szó, tehát egy megengedő jellegű szabályozás a közösség alapvető érdekét veszélyeztette volna. Mindkét esetben a nagyobb bevétel elérésére szorított állami hivatalok és a csekély jogi védelemmel rendelkező polgárok álltak szemben egymással.

A két intézmény jogi természete néhány tekintetben különbözött is egymástól. A jövedelmi kihágások anyagi jogi szabályainak módosításához a két állam közös szerveinek egyetértésére volt szükség. A jövedéki ügyek közös elvek szerint kezelt ügyek voltak, a közös kiadások fedezetét érintették. A dualista időszak magyar politikusainak nem volt tehát lehetőségük arra, hogy önállóan szabályozzák a jövedéki anyagi jogot. A jövedéki kihágások elbírálásának fórumrendszerét azonban szabadon alakíthatták, és

⁴⁷ ARDAI – EXNER 1896, 7. p.

⁴⁸ MODER 1883, 21. p. A 30. §-hoz fűzött kommentár.

⁴⁹ Elvi jellegű határozatok: 15-1884., 61-1884., 83-1884., 138-1884., 235-1885., 352-1885., 474-1885., 683-1886., 931-1887., 1137-1888., 1243-1889., 1319-1889., 1596-1890., 1743-1891., 1752-1891. Határozatok: 4834-1887., 10.007-1892. Forrás: VÖRÖS SÁNDOR: *A M. Kir. Pénzügyi Közigazgatási Bíróság Döntvényei és elvi jelentőségű határozatai 1884, 1885, és 1886. évről*. 1-3. köt. Budapest, 1885-1887.; SOOVÁRY FERENC: *A M. Kir. Pénzügyi Közigazgatási Bir. Döntvényei és elvi jellegű Határozatai 1887-1893. évről*. 1-7. köt. Budapest, 1888-1893. Vö: ARDAI – EXNER 1896. passim.

alakították is. A közigazgatási bíróság létesítéséhez csupán előzetes uralkodói engedélyre volt szükség, amit a hazai kormányzat (mivel Ausztriában már működött ilyen szerv) a kívánt tartalom szerint megkapott. A kihágási ügyek rendes bírói fórumokhoz rendelkezése megfelelt a jogállami kritériumoknak, a közigazgatási bíráskodás terén azonban 1883-ban (az állami érdek védelmére megfelelőbb) különálló pénzügyi szakbíróság létesült.

ISTVÁN STIPTA

DAS FORUMSSYSTEM DER STEUERSTRAFGERICHTSBARKEIT IN UNGARN

(Zusammenfassung)

Die Studie übersieht den in der ungarischen Rechtsgeschichte Literatur noch unbearbeitete Bereich, nämlich die Geschichte der Steuerregelung im 19. Jahrhundert. Der nach 1867 selbstständige ungarische Staat bestrebt sich, die Aufkommen zu steigern und die die Bürger belästigenden Gefälle- und Gebührenpflichten im Gesetz zu verankern. Es ist natürlich zu betrachten, dass unterdessen auch Regelungen entstanden, die Bürger bestrafen, die ihre Verpflichtungen unterlassen hatten. In den 1880er Jahren das Forumssystem der Verwendung der steuerstrafrechtlichen Regelungen wurde in Ungarn herausgebildet. In den Rechtsfällen der Gefällübertretungen entschieden am Anfang Finanzfachgerichte, in denen die Delegierten der Regierung Platz nahmen. Von 1873 trafen jedoch die allgemeinen Gerichte die Entscheidung gegen solche, die ihre Steuer- und Gebührenverpflichtungen absichtlich verletzten. Den rechtstaatlichen Prinzipien entsprach, dass auch die Berufung von dem allgemeinen Gericht beurteilt wurde. Es zählte dagegen als eine erhebliche Mangelhaftigkeit, dass keine Zusammenfassung an gesetzlicher Ebene oder Kodifizierung der Steuerstrafrecht und – Strafprozessrecht vorging.

Der Verfasser setzt die ungarische Geschichte des Gefällübertretungsrechts mit dem Ausbau des Institutssystems der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Parallele. Die Missbräuche der staatlichen Behörden angesichts der Gefällangelegenheiten erhöhten die Unzufriedenheit, die schließlich den öffentlichen verwaltungsrechtlichen Schutz in Ungarn erzwang. Während jedoch die Gefällübertretungen vor das ordentliche Gerichtsforum gerieten, gründete die ungarische Gesetzgebung 1883 einen getrennten Fachgerichtshof für die Beurteilung der Angelegenheiten in der Kompetenz des Verwaltungsgerichts. Die Verweisung der Gefällübertretungen und die streitigen Finanzfragen vor das Gericht bedeuteten einen bezeichnenden Schritt auf dem Weg der Schöpfung der Rechtsstaatlichkeit.